

Інноваційна
школа

НОТАТКИ З ПРИВОДУ ДЕРЖАВНОГО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВИПУСКНИКІВ ЗНЗ

Людмила ПЕТЬКО

Старший науковий співробітник Інституту обдарованої дитини АПН України, учитель Васильківської ЗОШ I-III ступенів № 4 Київської області, спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук

Зміни, що відбуваються, мають суперечний характер. У більшості загальноосвітніх навчальних закладів реформування навчального процесу проходять здебільшого формально, часто лише маскуючи старі підходи під зовнішні "сучасні" атрибути. Певною мірою поясненням такого розвитку процесів є об'єктивні фактори, і позитивні зміни будуть тільки тоді, коли загальноосвітні навчальні заклади разом з міськвно, облвно не будуть очікувати вказівок зверху, а будуть брати на себе ініціативу, пропонувати нові підходи у руслі сучасних тенденцій, напрацьовувати свої практичні рекомендації, саме у гущі навчально-виховного процесу, – в загальноосвітніх навчальних закладах. *А це багато в чому залежить від прогресивних поглядів їхніх керівників.*

В усіх звітах та інтерв'ю підкреслюється позитивне значення проведення ДНЗОЗ, але все ж таки відкритим стоїть питання, *наскільки рівні можливості надає загальноосвітній навчальний заклад своїм учням в отриманні освіти і які ре-*

зультати, тобто яка якість забезпечується при цьому.

Україна може стати конкурентоспроможною країною, мати гідне місце в глобальному економічному просторі тільки завдяки модернізації освітньої сфери. І саме якісна освіта є одним із факторів, завдяки якому можна досягнути цієї мети.

Якість – ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням [1, с. 320]. Поняття "якість" проходить через усі функції і напрями діяльності у сфері загальної освіти: якість викладання предметів, підготовки та організації виховних заходів, якість навчальної діяльності, якість навчання, виховання.

Хочу спочатку визначитися: чи я "за" чи "проти" введення Державного незалежного оцінювання знань. Однозначно відповім – "за".

Але в даній статті хочу проаналізувати ситуацію неззовні, а яка склалася в дійсності, усередині загальноосвітнього навчального закладу, маючи більш 20-річний практичний педагогічний досвід, зрозуміти, як покращити цю якість і виявити механізми, чинники, керуючи якими можна вплинути на результати освіти. Що

повинні знати сучасні випускники, щоб ефективно функціонувати в сучасному глобалізованому суспільстві, активно опанувати сучасні професії і продовжувати навчання.

У газеті "Високий замок" [2, с. 1] були надані результати незалежного тестування з української мови, що відбулося 31 травня 2006 р., в якому взяли участь біля 42 тисяч випускників одинадцятих класів. Хочу підкреслити, що в 2008 році ДНЗОЗ брали участь випускники загальноосвітніх навчальних закладів за бажанням, і, зрозуміло, що учасники знали, на що йшли, ретельно готувалися не тільки у загальноосвітньому навчальному закладі, а й із репетиторами, що свідчить про те, що в тестуванні брали участь сильні учні, націлені до вступу у вищі навчальні заклади.

Але результат був плачевний: "на Львівщині 95 екзаменаторів перевіряли роботи 6719 учнів з усіх регіонів України, 520 бланків з другим (творчим) завданням були... абсолютні чистими, тобто діти навіть не пробували щось написати. 660 отримали оцінку... нуль! [2, с. 1]". Знання оцінювалися за шкільною 12-бальною системою, і середній результат по Україні з української мови був шість балів, нижче середнього.

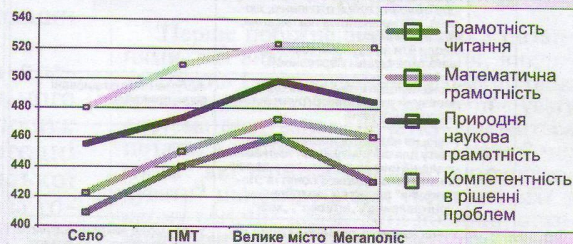
Невже учительський стогін не доходить до організаторів цього нововведення? Начальники міськвно рапортують до облвно, що процес пішов, все добре, певно, щоб показати своє чиновницьке "одобряєм-с", а з облвно, у свою чергу,

ПРО ТЕСТИ

За діючою програмою з української мови та літератури одинадцятикласник повинен написати один контрольний твір у кожному семестрі, тобто два твори за рік. Вимоги, які пропонуються для написання власного висловлювання, якими повинен оволодіти випускник школи і за якими написати твір обсягом 200–250 слів, дуже серйозні (вимоги наведені у табл. 1). За час, що відводиться для складання ДЗНОЗ з української мови та літератури, а саме – 3 години, спочатку дати відповіді на всі питання (поєднання механічної, можна просто намалатися вгадувати відповіді, з розумовою діяльністю), а потім написати твір (творча робота), я вважаю, не відповідає реальності. Тести викладені на 19 друкованих сторінках, власне висловлювання пишеться окремо.

Схема 1

ЗАЛЕЖНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ВІД МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ УЧНЯ

Багато виникає сумнівів щодо доцільності вимог до таких тестів: якщо людина вступає до технічного вузу (як відомо, "технарі" не поети, у них мова формул), на біологію, хімію, то там, на мою думку, треба, щоб була перевірена грамотність. А найкращий засіб перевірки грамотності – це диктант. Якщо випускник вступає на журналістику, українську мову та літературу, зарубіжну літературу, може, доцільно використовувати більш глибокий рівень перевірки знань. Яким світоглядом треба володіти учню, щоб розкрити запропоновану тему з власного висловлювання, я вже не говорю про грамотність згідно наведених вимог.

Таблиця 1

ОЦІНЮВАННЯ ВЛАСНОГО ВИСЛОВЛЕННЯ ЗНО з української мови 2008 року

Кри-терій	К-сть балів	Зміст компонента	Мовленнєве оформлення
1. Теза	2	Учень тлумачить поняття „покликання” в одному зі словникових значень: 1. Внутрішній потяг, здатність, схильність до певної справи, професії. 2. Призначення. Про розуміння поняття свідчить наявність таких опорних слів: <i>потяг, здатність, схильність, властивість, здібність, талант, хист, задатки, дар (до певної діяльності, справи, професії), справа життя, праця, життєвий шлях. Стан душі, внутрішній стан, прихований талант, власне бажання у сенсі внутрішнього потягу. Дар, отриманий від народження, від природи, від Бога. Доля, призначення, місія.</i>	Теза передєе аргументам. Учень використовує мовні конструкції на зразок „Я вважаю...”, „На мою думку”, „Покликання – це...” тощо. Учень може подати дві тези, виходячи з двох словникових значень слова й аргументувати кожну окремо.
	1	Учень частково тлумачить поняття, вживає для тлумачення ключові слова однієї чи більше тематичних груп.	Учень не використовує мовні конструкції на зразок „Я вважаю...”, „На мою думку”, „Покликання – це...” тощо. Теза розташована після аргументів. Теза розірвана аргументами або прикладами.
	0	Учень не формулює тезу. Не вживаються слова, віднесені до ключових.	Учень не вживає мовні конструкції на зразок „Я вважаю...”, „На мою думку”, „Покликання – це...” тощо. Аргументам не передєе висловлення, що свідчить про розуміння теми висловлення.

Кри-терій	К-сть балів	Зміст компонента	Мовленнєве оформлення
2. Аргументи	2	Учень наводить принаймні два доречних докази, підстави для обґрунтування, підтвердження висловленої тези. Свідченням доречності аргументів є такі опорні слова та словосполучення: <i>пошук себе, пізнання себе, визначитися зі своїм покликанням, знайти своє призначення, розкрити себе повністю. Працювати над собою, вдосконалити себе, докласти максимум зусиль, щоб знайти себе, наполегливо працювати, удосконалити себе. Тільки людина, яка знайшла своє покликання в житті, є щасливою: гармонія душі; праця, що приносить задоволення тобі й оточенню; людина, яка не знайшла покликання, не є щасливою. Інколи йти за покликанням – це шлях страждань і жертвості.</i>	Аргументи передують прикладам. Учень може використовувати мовні конструкції на зразок „тому що”, „це доводить”, „підтвердженням цього є”, „це засвідчує”, „свідченням цього є”, „доказом цього може бути” тощо.
	1	Учень наводить принаймні один доречний доказ для обґрунтування висловленої тези.	Аргументи розташовані після прикладів
	0	Учень не наводить жодного аргументу для обґрунтування тези або наведені ним аргументи не є доречними. Учень підміняє поняття „покликання” поняттями „захоплення”, „зацікавлення”, „інтерес”, „хобі”.	
3а. Приклад	2	Учень наводить принаймні один доречний приклад з художньої літератури або інших видів мистецтва, де вказана проблема порушена автором художнього твору, назву твору, художній образ, через який проблема розкрито, наведена цитата з твору. Учень може також посилатися на факти з життя митців, якщо ці факти стосуються їхньої творчості.	Учень може використовувати мовні конструкції на зразок „наприклад...”, „прикладом може слугувати...”, „яскравим прикладом цього може слугувати...”, „не можна не згадати...”
	1	Відсутня мотивація наведення цього прикладу або приклад містить фактичні помилки	
	0	Приклад з літератури чи інших видів мистецтва відсутній або недоречний.	
3б. Приклад	2	Учень наводить принаймні один доречний приклад з історії, суспільно-політичного життя чи власного життя.	
	1	Приклад містить фактичні помилки	
	0	Приклад з історії, суспільно-політичного чи власного життя відсутній або недоречний	
4. Логічність і послідовність	2	Висновок відповідає тези та органічно випливає з аргументів і прикладів	Учень може використовувати можні конструкції на зразок „отже”, „таким чином”, „можна зробити висновок”, „висновком може слугувати” тощо.
	1	Висновок частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами та прикладами	Учень неправильно оформлює висновок, наприклад, починає його словами „я вважаю”.
	0	Висновок не відповідає тезі, не пов'язаний з аргументами та прикладами або являє собою самодостатню тезу.	

Цікаво, а працівники МОН (не філологи з української мови) чи центрів оцінювання якості знань за який би час виконали цю роботу в повному обсязі і на скільки балів? Спочатку треба провести експеримент на дорослих, а потім на дітях. А при сучасному стані грамотності випускників хватило б і диктанту, щоб робити подальші висновки. І гроші держава не витрачала б на друк таких об'ємних тестів, додатків до них та проведення репетицій.

Протягом декількох років ДНЗОЗ впроваджувалося, але глибокого аналізу результатів зроблено не було з використанням сучасних математичних моделей, що дозволяють побудувати результати школярів (здатність виконати запропоновані завдання) і результати виконаного кожного конкретного завдання (його складність). Це дало б можливість змістовно інтерпретувати миттєві результати випускників, що пройшли ДНЗОЗ, їхній рівень знань, тобто володіння змістовними аспектами і компетенціями.

рапортують до Міністерства науки і освіти.

Але ж питання нашаровуються як сніговий шар – і відповідей ніхто не може надати. І дивно те, що „... нічого не можна змінити. Звертайтеся до міністра“, – оце таке чуєш у відповідь...

Також дивує той факт, що інститут золотої медалі фактично скасовано, що екзаменаційна оцінка учня не може впливати на річну. Наприклад, з історії за рік стоїть 10, іспит учень склав на 12 балів, а підсумкову не можна ставити 11 балів. То ставиться питання: навіщо тоді складати іспити взагалі? Якщо метою іспитів завжди було поглиблення знань, доопрацювання навчального матеріалу, і учень заохочувався отриманням вищого балу за знання. Вказівку спустили згори і ніде, ніхто не дає на це питання відповідь.

Ми погоджуємося з тим, що треба поставити певну межу до вступу у вищі навчальні заклади, котрих відкрито (понад 900 ВНЗ!) і відкриваються ще, на яких лежить первинна відповідальність за якість вищої освіти, і зараз не отримати вищої освіти може тільки ледачий.

Забезпечення якісного рівня загальної освіти є одним із головним завдань, невід'ємної від соціальної сфери. Зрозуміло, що організація результатів навчання бере до уваги різні форми оцінки знань, що слугують доказами рівня знань учнів: усні, письмові, комп'ютерні (тестування), проекти (несміливо вводяться), безпосереднє спостереження за діяльністю школяра.

Проаналізуємо ситуацію, що склалася. Протягом 11 років навчання нинішні випускники склали випускні іспити за 9-й клас: українська мова (диктант), математика (письмові тести), англійська мова (усно), географія (усно), біологія (усно). Давно скасовано іспити в 5-х, 6-х, 7-х, 8-х класах, учні не знають, що це таке. Але життя доводить, що вони необхідні, і краще – усні, тому що треба вчити предмет досконало. Десятий клас вони “прогуляли”, не склавши жодного іспиту.

Свідомо чи ні, нівелюється престиж загальноосвітнього навчального закладу і стає за необхідності пошук репетиторів за гроші. На сьогодні такса репетиторства з української мови не таємниця – 15 доларів за годину, з математикою складніше: не вистачає сильних предметників, з англійською “весело” взагалі: щоб дитина знала англійську мову (за шкільними підручниками), то треба наймати репетитора з першого класу...

Штучно зроблено конкуренцію між загальноосвітніми та комерційними закладами освіти. Зрозуміло, в гімназії 7 годин з англійської мови, а в простій школі – 2 години на тиждень, з історії – 6 годин проти 2 годин, то де будуть кращі знання? А якщо в місті немає ні гімназії, ні ліцею, про село навіть мова не йдеться.

А які гарантії якості освіти в загальноосвітніх навчальних закладах міста та села? Говорячи про якість освіти, мається на увазі її дієвість – здатність учня використовувати набуті знання і навички в практичній діяльності.

Сучасне село вмирає, то де взятися там дітям? Як вихід (якщо в класі менше 5 учнів), учні переводяться на індивідуальну форму навчання або створюють “об’єднані” класи. За тиждень учень такого загальноосвітнього навчального закладу “губить” 10 навчальних годин, а за навчальний рік – 350 годин (!), а згідно навчального плану повинно бути 1050 годин [3, с.8].

В Офіційному звіті про проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх

Від редакції

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ПРОБНИХ ТЕСТІВ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ (державного зовнішнього незалежного оцінювання 2009 р.)

Раїса ІВАНЧЕНКО

Завідувач кафедри суспільних наук Київського міжнародного університету, професор, кандидат історичних наук

Український центр оцінювання якості освіти запропонував 70 завдань різних форм для пробного тестування.

Перше побіжне знайомство з питаннями, які внесені в ці завдання, викликає подив і розчарування. Візьмемо одне із таких завдань. Передусім звертає увагу система вгадувань: спочатку наводиться цитата, а потім питають: хто сказав? чий слова? які терміни потрібно використовувати? що зайве в цих твердженнях? у якому регіоні? ...т. д. Учні повинні, отже, вгадувати, як гадалки, правильні відповіді. Крім того, більша частина питань стосується другорядних проблем, а часом – і просто дріб язикових, не пов’язаних із закономірностями історичного процесу чи його специфікою в українській історії.

Тексти переповнені цитуваннями уривків з підручників та довідників про далеко не першорядні події нашої історії. Ось один із варіантів такого завдання:

Другий пункт пропонує вибрати правильну відповідь про політичний устрій Київської Русі кінця X – I пол. XI ст. з чотирьох варіантів, наведених тут. У відповідях на це питання визначена конкретна правильна оцінка, що характеризує цей устрій: як “запровадження державної релігії, поширення писаного кодифікованого права”. Але ця відповідь далеко не відповідає справжній історичній обстановці. Насправді і, може, найважливішим було об’єднання східнослов’янських князівств навколо князя Володимира, що вилилось у першу релігійну язичницьку реформу “шестибожжя”. До того ж після проведення адміністративної та інших реформ в Київській державі встановлюється сильна централізована монархічна система управління, яка освячувалась уже і християнською релігією, що виводила Київську Русь на міжнародну арену, встановлюючи тісні династичні зв’язки з європейськими державами. Проте в першій пол. XI ст. це вже інша доба – настає і крах монархічного правління за синів Ярослава Мудрого та утворення колегіального правління Ярославичів, і перші напади нових ординців-половців, народне повстання. Тобто ▶

питання цього завдання і відповідь на нього визначено неправильно.

Або ось 8-й пункт завдання, де наводиться уривок із котрогось, певно, підручника про перехід до Угорщини – після смерті польського короля Казимира – якогось українського краю (тут мається на увазі Галичина), який, за відповіддю, був “остаточно” приєднаний згодом до Польщі.

Був такий і справді епізод в історії, коли номінальним королем Угорщини став польський король Людовик, який правив більше 20 років і проголосив Галичину угорською провінцією. Та Угорщина все ж не стала тут владарювати. Галичина дістала автономний статус і мала у себе намісником польського князя Владислава Опольського. А невдовзі Галичина знову перейшла під егіду польської держави, та все ж не була ніколи “остаточно” приєднана до Польщі.

Але виникає питання: чим важливий саме цей невеличкий епізод для історії України? А чому не запитується тут про більш важливі події цієї середньовічної доби – скажімо, про ліквідацію на землях України, що увійшли до складу Литовської держави, удільних князівств, запровадження магдебурзького права, польської адміністрації і судів, наступ кріпосництва, утворення козацтва як нової суспільної верстви, перші козацько-селянські виступи тощо.

Чи якісь наслідки в історії краю проголошення Галичини угорською провінцією залишило? Чому учень має їх неодмінно знати? Чому ж про Національну революцію середини XVII ст. на чолі з Б. Хмельницьким подано лише одне питання. Так само малозначущі, дріб'язкові за сутністю питання, які не мають ніякого історичного впливу на перебіг української історії чи культури винесені в багатьох пунктах (див. напр. № 37, 38, 40, 43, 44, 47, 50 і т.ін.)

Взагалі не відчувається у виборі питань ні послідовності, ні їхньої значущості для характеристики історичного процесу. Не відчувається і певного зв'язку зі звичайною шкільною програмою, за якою учні в школі вивчали основні найважливіші проблеми історії України протягом кількох років.

То невже Міністерство освіти та науки не може запросити до складання цих завдань фахових учителів, якщо воно само не має в себе подібних фахівців?

Адже винесені питання, які заповнюють тестові випробування, в більшості не відбивають основних кардинальних понять з історії України, яку вивчають у середніх загальноосвітніх навчальних закладах.

навчальних закладів України в 2008 році констатується, що “не встановлено особливих відмінностей у рівнях навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, розташованих у сільській чи міській місцевостях. Більш високий рівень знань показали випускники спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладів, а також ліцеїв, гімназій, колегіумів. Нижчий рівень – випускники професійно-технічних навчальних закладів і вищих закладів освіти I-II рівнів акредитації [4, с. 77]”.

Хоча, на нашу думку, представлені дані за результатами зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів за окремими предметами (за місцем проживання) [4, с. 66–76] не мають достатньої валідності, тому твердження, що “не встановлено особливих відмінностей у рівнях навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, розташованих у сільській чи міській місцевостях”, вважаємо некоректним.

На рис.1 показано, як результати навчання залежать від місця проживання учня, що переконливо свідчить про неможливість вимагати однакових результатів від навчальних закладів, тому що вони функціонують в різних умовах [5, с. 135].

Треба ще сказати про поділ класу на навчання: якщо є 28 учнів у класі, для вивчення української мови клас ділиться на дві групи (як для вивчення іноземної мови). Життя підказує – це недоцільно. Краще нехай буде більше годин з української мови та літератури, коли учитель виконає більший обсяг роботи в класі, буде час на закріплення матеріалу, ніж коли сидить 10 учнів, а чотири – втекли з уроку. Виходить, що рідну мову ввели до рангу іноземної!

Останнім часом заходи уряду стосовно освіти позитивні: значно підвищена заробітна платня учителю, добре оплачується класне керівництво (приблизно 250 гривень за клас у місяць, а це не 21 годину вчитати з предмета), платиться за категорії, за кабінети, за

керування гуртками, секціями, за перевірки зошитів (які належним чином не перевіряються, а розповіді зошит може багато, і на уроки до учителя ходити не треба – все в учнівському зошиті написано), а керівникам загальноосвітнього навчального закладу доплачується ще за керування методичними об'єднаннями (з 2–3 учителів), якими, звісно, ніхто і не думав керувати, і ще багато таких доплат ні за що...

Дуже влучно помітив Б.Є. Патон на засіданні Національної академії наук про те, що “у найближчі десятиліття наука в Україні може взагалі залишитися без талановитої молоді, якщо не буде підвищено рівень викладання точних, природничих наук і технічних дисциплін, які становлять основу наукового світогляду громадян [6, с. 3]”.

І ще раз хочу наголосити: сільська школа і столична гімназія з репетиторами – дві різні речі. Для інвалідів є пріоритети, а для села, де один учитель викладає два, а то й п'ять предметів, – нема?! І до чого ми прийдемо? Треба гнучко підходити до цих проблем.

Стаття 53 Конституції України [8, с. 22]. гарантує, що громадяни України мають рівний доступ до освіти, але вступна компанія – 2008 довела, що це не так (див вірзи на С. 93,95).

Медична статистика свідчить про те, що у нас дуже низький відсоток здорових школярів. На мою думку, студенти з обмеженими функціями життєдіяльності повинні навчатися не в будь-якому ВНЗ.

ДЕ ДІЛАСЯ ТА ШКОЛА, ЯКА “УЧИТЕЛЕМ СТОЯЛА”?

Я зіткнулася з такою дійсністю: учитель з англійської мови, перевіряючи вправи, ставить 10 балів – у шести учнівських зошитах, а коли перевірів інший учитель, то було в кожній роботі від 9 до 14 помилок. Про що це говорить? Учитель, до речі, спеціаліст вищої категорії, не знає свого предмету, не володіє знаннями. Але ж “вчителює”, отримує гроші. Чи є накази по школах, присвячені аналізу перевірки зошитів учителями?

В учителя субота і неділя – вихідні дні. Є ще осінні та весняні канікули (також не треба забувати про щорічні карантини), до того ж літня двомісячна відпустка, також надаються відгули. То й набігає дуже хороша сума в грошовому еквіваленті та канікулярного часу. І не треба забувати, що учитель, десь о пів на четверту дня вже дома.

Де ділася та школа, яка “учителем стояла”? Коли вступали до вищих навчальних закладів за знаннями, і чомусь сільські діти були сильніші? Чому я сама, без репетиторів, здала і українську мову з літературою, і історію, і іноземну мову, і без грошей вступила до престижного столичного вузу? І в класі було більше 40 учнів, не ділився на вивчення української мови, писали кожного тижня твори, читали книжки, а виховні заходи пам'ятаю досі.

Так що перед тим, як висовувати вимоги і кивати у бік держави, треба подивитися учителю і на себе (включаючи, у першу чергу, і адміністрацію школи): чи може він сам учителювати, щоб дати знання учням, а не відбувати години в школі і займати, може, чиєсь місце.

У великих містах учитель може знайти роботу за спеціальністю. А в районних містечках – це велика проблема: всі ставки зайняті, роздані “своїм” людям, кумам, сватам... Навантаження залежить тільки від прихильності або порядності директора. Переважає перше. Не дивно, що не хочуть прощатися зі своїми посадами ні директори, ні завучі шкіл (уряд також підняв платню і цій категорії). Чи є від них заяви про звільнення з посад за власним бажанням? – немає, а де ж тоді належне керівництво, допомога, контроль за навчально-виховним процесом? Виписуються атестати учням, які навіть школу не відвідують роками (що дуже просто перевіряється за класними журналами), не знають таблиці множення і стають, як не дивно, студентами вищих навчальних закладів.

Останнім часом 87% випускників шкіл вступали до вищих навчальних закладів (!). І це не показник таких гарних знань, а показник гаманців батьків. І куди потім діватися цим горе-випускникам: вони як в школі “вчилися”, так і далі “вчаться” (вони ж не можуть самі сесію здати), так і далі будуть працювати... розповідати на уроці історії про те, що “в Берліні є два університети, а який з них – ...Гарвардський чи Кембріджський, підкажіть мені, забула...”. Не дивуйтеся, я наводжу приклади зі шкільного “сучасного” уроку.

І де ж віддача від учителя? А результат такої “педагогічної” діяльності: якщо низька якість підготовки учителів у вищих навчальних закладах, то чому навчить учитель своїх майбутніх вихованців?! (Мова не йдеться про вимоги, які стоять перед учителями з підготовки переможців олімпіад, призерів Малої академії наук, а просто ставиться питання про сумлінне виконання вимог шкільної програми.

**ПРОБЛЕМИ ВСТУПУ ДО ВНЗ
ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ**

Закінчилася вступна епопея до вищих навчальних закладів, і *де ж та талановита молодь, яка повинна була б прийти до вищої школи? Це дуже цікаве питання, яке потребує подальшого розвитку.* На жаль, у списках рекомендованих до навчання в університетах були відсутні бали, що набрав рекомендований абітурієнт. А ми говоримо про прозорість та відкритість освітнього процесу у вищих навчальних закладах, вводимо ДНЗОЗ, витрачаємо великі кошти.

До того ж фактично скасовано інститут нагороджень випускників, а саме – медалей. Під час вступу до вузів Золота та Срібна медалі не давали навіть одного балу, дипломи чи грамоти (я маю на увазі Міжнародний рівень або на рівні Міністерства освіти і науки, Всеукраїнський), якими були нагороджені учні-абітурієнти, також ніякого важеля не мали, на них у приймальних комісіях просто не звертали увагу не тільки у вищих навчальних закладах, а навіть і в коледжах.

У липні 2008 року, під час вступних іспитів, по телебаченню промайнуло інтерв'ю одного з чиновників Міністерства освіти і науки України, який захищав ректорів університетів з приводу введення "вступного випробування" університетами, мовляв, що ж робити ректорам, якщо у нього десять бюджетних місць, а на них претендують 40 переможців Всеукраїнських олімпіад.

Виступлю опонентом шановному представникові з Міністерства освіти і науки України.

Навіть гіпотетично (чого не може бути взагалі), тому що *тільки три призових місця як на Міжнародних, так і Всеукраїнських олімпіадах з будь-якого предмету, додамо до цього списку призерів III етапу Малої академії наук*, і якби подали б документи ці переможці (максимально їх було б тільки 9 осіб, якщо три предмети треба здавати на конкурс сертифікатів), а якщо два предмети потрібно за конкурсом – то тільки було б 6 претендентів. Але ж *за бортом лишилися учасники Всеукраїнських олімпіад, Міжнародних конкурсів з окремих предметів, не добрав по 2–3 бали на бюджет, а може, і взагалі не пройшли за конкурсом.*

Зрозуміло, що за таких обставин Програма роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки [7], що спрямована на створення в Україні сприятливих умов для пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації творчої особистості в сучасному суспільстві залишиться на папері.

На жаль, називаються і ціни в грошовому еквіваленті сертифікатів ДНЗОЗ.

Під час складання тестів ДНЗОЗ були і такі учні, які виходили з центру і говорили, що відповіли тільки на 4 питання, а коли отримали сертифікати, то там було більше 170 балів. Також є такі випускники, які протягом 11-ти років вчилися дуже посередньо (по-старому, трієчники) понаписували тести з української мови та літератури (найскладніший) та історії України з результатами більше 190 балів, тобто показали результати, в крайньому разі, показники призерів олімпіад місцевого рівня, а може, й вище).

І не треба говорити, що учень підготувався, попрацював і так гарно написав – це все неправда, *не може бути такого просвітління, чуда, якщо нема системності знань: учора диктант написав на двійку, а сьогодні написав ДНОЗ на 19 сторінках на 194 бали ?!*

І останнє питання **щодо центрів "Довузівської підготовки"**, навчання

на яких також дає привілеї, а саме – брати участь у "вступному випробуванні", що визначено самими університетами. Є навіть такі випадки, коли слухачі таких курсів отримали двійки з математики на ДЗНОЗ, а студентами столичного національного технічного (!) вузу стали. То які ж то були знання в абітурієнта з профільного предмету, що і в школі, і в центрі довузівської підготовки змогли навчити його тільки на двійку? Хоча я впевнена, що робота, яка оцінена була на два бали (з максимальних 200), перевірялися дуже серйозно і, виходячи з людського фактора, щоб поставити двійку майбутньому абітурієнту, екзаменатори навіть чисто по-людськи не могли "натягнути" до прохідного бала, – четвірки. Двійка – це свідчення того, що учень взагалі не має знань з математики..., а може, не дано йому оволодіти цим предметом? Але ж прийняли до університету... А як буде вчитися далі? Яким спеціалістом вийде?

Так що теза про унеможливлення прояву корупції відпадає.

Як все нове, Державне незалежне оцінювання знань важко приймається, приживається, ставляться “палки в колеса”, навіть на високих рівнях, хтось бачить в платному навчанні свої інтереси. В загальноосвітніх навчальних закладах звикли працювати по-старому: “Випустимо, а там – проблеми батьків”.

Життя підказує – не може так продовжуватися, не можна купувати і продавати оцінки та знання. Треба виходити з кризи освіти.

Піднімається на поверхню дуже багато питань, які треба вирішити, і я впевнена, що вони будуть вирішуватися.

Якщо дивитися на ДНЗОЗ професійно в плані психолого-педагогічної діагностики – це дуже змістовний інструмент, і треба вітати його впровадження, від якого ми очікуємо багато сподівань, хоча і має певні границі.

Сподіваюсь, результати ДЗНОЗ дадуть змогу реально оцінити здобуті знання випускників 2009 року і зробити належні висновки за показаними результатами. І тоді ми визначимося, на що нам треба орієнтувати нашу освіту: чи на відтворення знань і алгоритмів (що веде не в майбутнє, а в минуле), чи прийдемо до якогось балансу між засвоєнням знань і розвитком інтелектуальних і міжпредметних умінь, що необхідні для опанування універсальними діями, більш затребуваними в майбутньому.

РІВНИЙ ДОСТУП ДО ОСВИТИ ТА “ПЛЬГИ” – ПРИХОВАНА НЕБЕЗПЕКА

Дозвіл ввести університетам власного “вступного випробування” – неправомірне, як і дозвіл проходити таке “вступне випробування” інвалідам та іншим (хворим, військовим і т.і.) у стінах університетів, а чому не в центрах незалежного оцінювання? Виходить, що до університету можуть доїхати, а до центру – ні? Адже студент повинен вміти: швидко опрацювати інформацію, витримувати інтелектуально-емоційне навантаження; успішно адаптуватися до нових умов навчання в системі вищої школи, нового оточення; знаходити спільну мову з однокурсниками та викладачами.

І такі умови до вступу в університети вже зараз націлюють батьків, починаючи з дитячого садочка, “зробити” інвалідність своїй дитині, щоб забезпечити вступ до престижного вищого навчального закладу. Навіть зараз у 9-х та 11-х класах під час випускних іспитів батьки всякими правдами-неправдами звільняють від складання іспитів за медичними довідками. Ні для кого не секрет, називається і сума такої довідки. Хоча по телебаченню представники Міністерства охорони здоров'я запевняють, що “все по чесному”, довідки видаються за показниками.

Іспити дитина скласти не може, звільняється за лікарськими показниками, а як же навчатися у вищому навчальному закладі, там треба ж здавати іспити, чи буде також “звільнятися” від перенавантаження тільки іншим чином? І який ми отримуємо “продукт” у кінці навчання у вищому навчальному закладі?

У виступі Міністра освіти і науки України І.Вакарчука на нараді за участю Президента України з питань забезпечення функціонування та розвитку освіти 26 лютого 2008 р. було наголошено на забезпечення доступу до якісних освітніх послуг дітям з особливими потребами, що допоможе їм інтегруватися в сучасне суспільство. Також було відмічено, що зараз мало навчальних закладів, що пристосовані для навчання осіб з особливими потребами, як то спеціальне обладнання, так і спеціальні методики навчання. Міністр виступив з закликом до ректорів ВНЗ зайнятися цими питаннями [9, с. 7–8].

Для таких верств населення створено університет “Україна”, до речі, єдиний навчальний заклад інтегрованого типу, відкритий для молоді з неоднаковим рівнем підготовки, диференційованих соціальних можливостей і з різним станом здоров'я. Унікальність університету “Україна” в тому, що він взяв на себе місію вчити людей з особливими потребами, що вимагає розробку зовсім інших підходів до організації навчального процесу, створення спеціальної методичної бази та таких умов, “які б забезпечували чергування інтелектуального і фізичного навантаження, оскільки для студентів з обмеженими функціями життєдіяльності, на відміну від здорових однолітків, характерна слабкість психічних процесів, швидке виснаження і зменшення продуктивності діяльності [10, с. 23]”.

Нині університет “Україна” є потужним вищим навчальним закладом IV рівня акредитації, де в базовій структурі та філіях (а їх 29 в усіх регіонах України!) на денній, заочній та дистанційній формах навчання отримують знання з різних спеціальностей понад 50 тисяч студентів!

**ВИСНОВКИ НАПРОШУЮТЬСЯ
САМІ ЗА СЕБЕ:**

- проводити ДНОЗ тільки в центрах оцінювання якості освіти;
- рекомендованим абітурієнтам у наказі до зарахування до ВНЗ виставляти набрані бали;
- скасувати дозвіл "вступних випробувань" у вищих навчальних закладах (див. С. 94);
- чітко виписати статус центрів довузівської підготовки. Їхнє завдання — поглибити знання майбутніх абітурієнтів, а не доступ до власних університетських "вступних випробувань";
- врахувати психологічний фактор: за одинадцять років навчання іспити складалися тільки у дев'ятому класі, у десятому іспити не склалися;
- неконкретність завдань (треба надати конкретні питання за програмою, які повинні бути опрацьовані за програмою з предмета);
- скасувати поділ класу на групи (якщо є 28 учнів класі) для вивчення української мови, що збільшить кількість годин вивчення предмету для учня, а не для зарплатні учителя;
- випускники загальноосвітніх навчальних закладів (не говорячи про сільські школи) поставлені в *нерівні умови* в порівнянні з випускниками гімназій, ліцеїв, спеціалізованих шкіл;
- низький рівень кваліфікаційної підготовки вчителів-предметників не дає змогу підготувати на належному рівні учнів до виконання тестів;
- невиконання учителями вимог предметних програм;
- проблема підручників, якість яких не відповідає лозунгу щодо введення ДЗНОЗ;
- відповідність програмних вимог змісту підручників;
- атестація вчителів проводиться формально, не відповідає сучасним вимогам. Ставка учителя-методиста відповідає ставці старшого наукового співробітника, кандидата педагогічних наук (!), а де ж методичні розробки, де ж та науково-практична робота, що сприяє якості освіти?!
- поставити за умову працевлаштування учителів і керівництва загальноосвітніх навчальних закладів тільки на контрактній основі — тільки тоді буде результат;
- лозунг "Який директор — така і школа" сьогодні став дуже актуальний. Треба ретельно проаналізувати отримані результати незалежного тестування не тільки по містах, по районах, а по кожній школі і з'ясувати причини таких "плачевних" підсумків одинадцяти років навчання в школі;
- учні, нарешті, з батьками зрозуміли, що треба вчитися протягом всього навчання в школі, і тільки отримані знання дадуть змогу вступити до вищих навчальних закладів;
- батьки змушені змінити своє ставлення до школи: не орієнтуватися на свої "фінансові" можливості перед вступом до вищих навчальних закладів, контролювати досягнення в навчанні своїх дітей, "повернутися до школи обличчям", відвідувати батьківські збори, поважати учителя;
- учні будуть залишати "слабкі школи", тому що батьки будуть шукати "сильні" школи, де дитина зможе отримати знання;
- справедливо буде закрито ряд приватних вищих навчальних закладів, які "навчали" за платню, видавали дипломи, не відповідаючи за якість наданої освіти;
- відродиться, нарешті, професійна школа, яка останнім часом була зруйнована;
- наука відірвана від загальноосвітніх навчальних закладів: усі науковці повинні працювати там, щоб орієнтуватися і керувати тими процесами, що відбуваються.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

1. Короткий тлумачний словник української мови / Під ред. Д.Г.Гринчишина. — 2-ге вид. — К.: Рад. шк., 1988. — 320с.
2. Козловський Б. "Грушевський був мудрий діяч, але засіяв кукурудзою всю Україну..." // Високий замок. — 2006. — №110. — СС. 1, 6.
3. Кіперштейн Б. Це кляте "не можна" // Сільська школа України. — 2008. — №8. — С. 7–9.
4. Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів України в 2008 році // Вісник ТІМО (тестування і моніторинг в освіті). — Х.: "Факт", 2008. — №7–8
5. Агранович М.Л. Індикатори в управленні образо-ванням: что показывают и куда ведут? // Вопросы образования. — 2008. — №1. — С. 120–145.
6. "Український прорив": наукове підґрунтя програми діяльності уряду // Вісник НАН України. — 2008. — №2. — С. 3–11.
7. <http://lawua.info/jurdata/dir150/dk150420.htm>
8. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. — К.: Преса України, 1997. — 80 с.
9. Виступ Міністра освіти і науки України Івана Вакарчука на нараді за участю Президента України з питань забезпечення функціонування та розвитку освіти 26 лютого 2008 р. // Вища освіта України. — 2008. — №2. — С. 5–8.
10. Таланчук П. З думою про Україну... [Текст]: вибрана публіцистика. — К.: Університет "Україна", 2008. — 480 с.